

УЎТ 635.17

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИГА МЎЛЖАЛЛАНГАН ЕРЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШДА ХУДУДИЙ ЁНДАШУВЛАРНИ ҚЎЛЛАШ

Erkinova M.L

Assistant Professor, Karshi
State Technical University
Erkinova@uzdavyerloyiha.uz

Аннотация

Ушбу мақолада ер ресурсларини бошқаришда, озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришда муҳим аҳамият касб этадиган қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар оқилона ва мақсадли фойдаланиш мушоҳада қилинган. Муаллифлар томонидан Тошкент вилояти Ўрта чирчиқ тумани мисолида мавжуд ер ресурсларидан самарали фойдаланиш давр талаби эканлиги асосланган.

Калим сўзлар: Тошкент вилояти, Ўрта чирчиқ тумани, қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар, аҳоли сони, ер ресурсларидан самарали фойдаланиш.

ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ – ТРЕБОВАНИЕ ВРЕМЕНИ

Аннотация

В данной статье рассматривается рациональное и целевое использование земель сельскохозяйственного назначения, что важно при управлении земельными ресурсами. Авторами было обосновано эффективное использование имеющихся земельных участков на примере редне-Чирчикского района Ташкентской области.

Ключевые слова: Ташкентская область, Средне-Чирчикский район, сельскохозяйственные угодья, численность население, эффективное использование земельных ресурсов

EFFICIENT USE OF LAND IS A REQUIREMENT OF THE TIME

Abstract

This article discusses the rational and targeted use of agricultural land, which is important in land management. The authors substantiated the effective use of available land plots on the example of the Mubarak district of the Kashkadarya region.

Key words: Kashkadarya region, Mubarak district, agricultural land, population, efficient use of land resources.

Кириш. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Ер кодексининг ерга оид тегишли 68-ва 1-моддаларида келтириб ўтилганидек, ер умуммиллий бойликдир, улардан оқилона ва самапали фойдаланишни тадқиқ қилиш лозимдир. Ер ресурсларидан самарали фойдаланишда ҳар бир ҳудуднинг ҳар бир ер фонди тоифаларининг турларидан келиб чиқиб, аҳолисининг сони, майдони, аҳоли жон бошига қанча ер майдони тўғри келиши, муаммоларни бартараф этиш бўйича амалий тавсиялар ишлаб чиқиш орқалигина амалга ошириш мақсадга мувофиқдир.

Бу борада ер баланси тўғри ташкил қилиниши лозим. Бундай масалалар юзасидан Ҳукуматимиз томонидан ҳам бир қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020-йил 7-сентябрдаги “Ер ҳисоби ва давлат кадастрларини юритиш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони мисол қилиб келтириш ўринли.

Бу борада биз томондан ҳам ер қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар ҳисобини юритишнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти ўрганилди.

Тадқиқот объекти ва услублари. Тадқиқот объекти сифатида Қашқадарё вилояти Муборак туманининг ер фондининг биринчи таркибий қисми бўлган қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар ташкил этади. Тадқиқотлар жараёнида иқтисодий-статистик, статистик гуруҳлаш ва таққослаш, функционал ёндашув ва солиштирма усулларида фойдаланилган.

Тадқиқот натижалари ва уларнинг муҳокамаси. Қашқадарё вилояти муборак туманининг жами ер майдони 307013 минг га ни, шундан қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар 3754 минг га ни ташкил қилиб, бунда жами ер майдонига нисбатан қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар – 43% ни, аҳоли пунктлари – 0,63% ни, саноат, транспорт, алоқа, муҳофаа ва бошқа мақсадларга мўлжалланган ерлар – 4,6% ни, тарихий маданий аҳамиятга молик ерлар – 0,35% ни, ўрмон фонди ерлари – 0,62% ни, сув фонди ерлари – 6,05% ни, ва ниҳоят заҳира ерлар эса 0,28% ни ташкил қилади.

Туманда табиатни муҳофаза қилиш, соғломлаштириш ва рекреация мақсадларига мўлжалланган ерлар мавжуд эмас. Заҳира ерлар кўрсаткичи паст фоизда эканлиги бу ижобий ҳолат.

Ўрганилган туманда умумий ҳисобда 19 та массив мавжуд бўлиб, ердан фойдаланувчилар сони туман аҳоли сонига нисбатан олиб қаралганда кам сонли микдорни ташкил қилади. Шундан мавжуд массивларнинг 19 тадан 18 тасининг барчаси пахтачиликка, битта массиви боғдорчиликка ихтисослаштирилган. Бу эса ернинг сифат жиҳатдан ўзгаришига олиб келади. Қишлоқ хўжалик ерлари

ҳисоби юритилаётганда, айнан ерларнинг фойдаланиш ихтисосликлари ҳам айнан келтириб ўтилиши мақсадга мувофиқдир.

Аҳоли сонининг ортишига оид статистик таҳлилларга кўра, туманда 1991-йилда 136000 минг кишини ташкил қилган бўлса, бу кўрсаткич 2018-йилда 189700 минг кишига етган (расм).

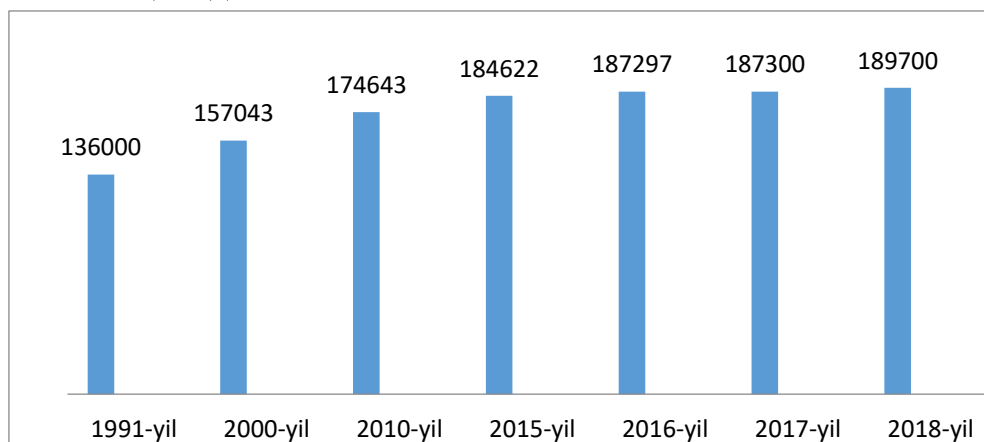
Бунда:

$189700 - 136000 = 53700$ (минг киши);

$2018 - 1991 = 27$ йил;

$53700 : 27 = 1988$ (минг киши);

Демак, ўртача 27 йилда 1988 минг кишидан ошиб борган ва кўпайиш даражаси 53700 минг кишига етган. Бугунги кунда аҳоли сони 153000 (минг кишини) ташкил қилади.

Расм. Қашқадарё вилояти Муборак туман аҳолиси сони

Маълумки, ижтимоий ҳаёт албатта инсонлар билан, бунда аҳоли сони, уларнинг эҳтиёжлари ҳамда уй-жойга бўлган талаби бу муҳим ижтимоий кўрсаткич саналади. Бунда, ижтимоий кўрсаткич талаблари иқтисодий омиллар асосида қондирилади. Ер ресурсларидан фойдаланиш ҳамда уларга бўлган инсониятнинг талаби бошқа ресурсларга бўлган талабдан жуда катта фарқ қилади. Яъни, бир инсон дунёга келиши билан унинг яшаш учун ҳаётий зарур эҳтиёжлари пайдо бўлади. Булардан энг муҳимлари албатта ер ва сувга бўлган эҳтиёжи бўлиб, бу доимий зарур эҳтиёж ҳисобланади. Бу ерда шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, миқдор жиҳатдан ер майдони ўзгармас ҳисобланади ва у кенгаймади. Демак, аҳоли сони ортиб бораётган бир пайтда табиийки, уй-жойга бўлган эҳтиёжи ҳам қондирилиши керак.

Маълумки, туманларда аҳоли пунктлари эгаллаган майдонлари атрофида ва бўш турган ерларда уй-жойлар барпо этилади. Мазкур туманда аҳоли пунктлари ер майдони эса бор йўғи туман умумий ер фондининг 271 минг гектарини ташкил қилади. Бу кўрсаткич 0,63% ни ёки туманнинг умумий ер фонди миқдорига нисбатан олиб қаралганда атиги 1% ни ҳам ташкил қилмайди. Аҳоли сони эса йилдан-йилга ўсиб бораётган бир пайтда, биз фақат бир киши 1

та хонадон сотиб олиш керак деган талабни кирита олмаймиз. Демак, масаланинг яна бир жиҳати бу бир аҳолининг бир неча уй-жой сотиб олиш ҳуқуқи ҳам мавжуд. Бунга чеклов йўқ. Аҳоли сони ўсиб боришига нисбатан уларни уй-жойга бўлган талабини тўла қондириш имконияти туманда мавжуд эмас. Ушбу ҳолатни ердан оқилона фойдаланиш деб баҳолаб бўлмайди.

Таҳлилларга кўра, тумандаги 2-3 қаватли иморатлар сони 1859 тани ташкил этади. Бунда битта 2-3 қаватли иморат учун ўртача 20 сотих ер майдонида барпо этилган бўлса, ушбу ер майдони 2000 метр квадратни ташкил қилади. 1859 та кўп қаватли уйда 33462 та хонадон мавжуд бўлса, 1 та кўп қаватли уйда 18 та хонадон жойлашади. Шунда 2000 квадрат метр ер майдонида 18 та хонадон уй-жой билан таъминланади.

Демак, мазкур ушбу ҳудудда ҳам маиший хизмат кўрсатиш жойлари, боғлар, хиёбонлар, хизмат кўрсатиш объектлари, давлат идора ташкилотлари, мактаблар, боғчалар ва шу каби бошқа бир қатор аҳолига хизмат кўрсатиш жойлари ҳам ўрин эгаллаган жойларни инобатга олиш зарур.

Шундай экан, мавжуд ер баланси ҳолатига кўра, ҳудуднинг 87% атрофидаги мавжуд қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлардан иборат эканлигини ҳисобга олган ҳолда, келгусида ушбу ерларни миқдор жиҳатдан сақлаб қолиш мақсадида ҳозирда амалга оширилаётган уй-жой ва бошқа мақсадлар учун қуриладиган бино ва иншоотларнинг барчасига энг кам қават сони 9 ёки 16 қаватли қилиб белгиланиши лозим.

Хулоса, таклиф ва тавсиялар

1. Қашқадарё вилояти Муборак тумани умумий ер майдони 0,46 минг кв км ни, умумий аҳоли сони эса 153 минг кишини ташкил қилади. Туман жами ер фондининг 87% (37542 минг гектар)ини қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар ташкил этади. Туман қишлоқ хўжалиги ерлари ўртача бонитет балли 58 га тенг. Бу эса ушбу туманнинг иқтисодий-ижтимоий ва экологик имкониятлари юқори эканлигини кўрсатади. Шунга қарамай туманда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари таъминоти ва экспорт салоҳияти туманнинг имконият даражасида эмас деб баҳоланади.

2. Аҳоли сони ерга бўлган талабини белгилайди. Муборак туманида ҳам аҳоли сони йилдан-йилга ортиб бормоқда. Бунда туманнинг 87% атрофида қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар эканлигини ҳисобга олиб, аҳоли ижтимоий-иқтисодий эҳтиёжлари ушбу ерлардан қондирилишини олдини олиш зарур. Шу сабабли, мазкур туманда янги қуриладиган уй-жойлар қаватини ошириш орқали ер ресурсларидан самарали фойдаланишга эришилади.

3. Мавжуд ер баланси асосида келгуси 5 йил учун ўрта муддатли қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар прогнозини ишлаб чиқиш, уларда экспорт

салоҳиятини ошириш учун ҳудудларни ривожлантиришга қаратилган прогноз кўрсаткичлари асосида иш юритиш мақсадга мувофиқ.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёвнинг 2020-йил 7-сентябрдаги “Ер ҳисоби ва давлат кадастрларини юритиш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги Фармонлари.
2. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси
3. Ўзбекистон Республикаси Ер кодекси
4. Ўзбекистон Республикаси Қайқадарё вилояти Муборак тумани ҳисобот маълумотлари (Туман паспорти).
5. Ўзбекистон Республикаси ер фонди.
6. Ўзбекистон Республикаси миллий ҳисоботи
7. www.ygk.uz
8. www.google.com
9. www.esri.com